

۲ تشرین اول ۱۹۱۸

صافی : ۶۳

اوجنچی جلد

یکی محبوسه

خانواک مدقون بولدنی «بی‌هیبت» تریه سیدر . باکو ، مختلف زمانارده اسکی یواناک ، عربلرک ، خزرلرک ، ایراک ، تورکیانک ، شیروانشاهلرک و بعضاً مستقل و نیم مستقل باکو خانلرلرک اداره لری آلتنده بولغوشدر . ایکی دفعه روس استیلای رد ایله کدن صوکره نهایت میلادی ۱۸۰۸ سنه سنه مدقون برعلوقیت و انیزانه اوغرامش ، و ۱۸۱۳ نجی سنه سنه ایسه عهداً روسلر ترک ایدلشدر . باکو کوزل بر لایانه مالک ایسه ده اراضیمی برکایدر ، یشیلکدن غرومدر . اطراف قیائی طاعرله ، بوز قیرلرلر ، طوز جولاردن کیره چی طاشقاردن عبارتدر ، ایچله جک صو لری قویوردن آیزر آقار صو لری یوقدر . مبدول یولان صو لردن چی جان طوزلیدر . ذاتا صو مسئله سی باکو بی هر زمان زیادیه سیله مشول اعش ، بو جهی داتما دوشوشن باکولیر روس استیلاندن اول بوکون «چیچیانوف قاتانی» نامیه مشهور اولان صو نی تحت الارض بورولرله کتیرملشدر . چیچیانوف کتجه نی استیلا ایدن ، تارایاغ ، شکی وسائر خانلرله ایرانی دهشتلر ایچنده براقان بر جزالدر . (۱۸۱۶) ده باکو خانی حسینعلی تسلیم اولوی ایچون خبر کوبدرمشدر . ظاهره تسلیم اوله جی کی کوروشن خا نک یاورلردن دمیج حزه طرفدن تولدیرلش ققاسی طهرانه فتحی شاهه کوبدرمشدر . جزال مذکور صو چشمه منک باشنده قتل اولوغش ایدی . اصل کورشی اولان جزا تک جسدی ۱۸۱۱ ده نقلیسه نقل اولوغشده قتل اولوندنی یه برآیده یایلر ق چشمه یده «چیچیانوف قاتانی» نامی ویرمشدر ؛ نوکرلر بورابه ساده جه «قاتال» دیرلر .

قاتالاک صو نی کافی کلدیکندن اسکی باکولیر قیدینی یاغور و قارصو لری مخصوص صورنده یایدق لری تحت الارض آتبارلرله طویلاق و صافلاق تدبیری اوتوغامشلردر . یوقاریده ذکر ایدیکمز «اودان» دیکلری (آبدان = صو محظی) ایشته بو صو آتبارلریدر .

باکو طبعیه صو ز طوزلو بر اولدنی کی هر طرفی یانار آتشی بر موقعدر . شپوک ۷-۸ کیلومترو شالنده «تاقاشی» ذیلین بمجده «یانار طاغ» (یانار طاغ) وارددر که هر اوتوز ، فرق سنه ده بردقه فوران ایدهرک لاولی آقیدینی اختیارلر نقل ایدلر . یونلرک بو ادعاسی ایسه ، مذکور طاغ مائله سنه مدد دفعه آتش اولان اولورک قات ، قات اولوق طوفان ایزلری تأیید اتمکده در .

«یانار داغ» واسطه سیله آرزهره یول بولوب چیچان مواد برکاتیه «سورخانی» ، «آخنارمه» کی برلره طبیی غاز شکنده ظهور و جزقی بر آتش کوستره سیله اشتعال ایدهر ، سورخانیده اسکیدن انشانلری کندیسنه طایندیران بو آتش ، شمیدیکی حاله کرج بشیرمک ، عمله مزللری شوبر ایگ ، قسما ده یقول معدنلرده کی مکنه لری تحریک ایگ ایشلرینه یارامقده در . «آخنارمه» ده کی غاز ایسه

شهردن برآز اوزاق اولدیندن بوندن بالکریقشین چوانلر استفاده ایدر . باکو تک آلتنده صافی یولان بو آتشی قوزغون دکزیله سوندرمه من . یایل چهنده نفتالان ذیلین ساحلک قارشوسنده دکزدن نبعان ایدن غاز وارددر . صو را کد اولدنی زمان بو غاز آتش آله ق یانار و صو ایله آتشک بو امتزاجی حیره شایان بر شمیرت کسب ایدر .

معلوم یا ، یاغسز آتش اولاز . باکو تک طاعنی ؛ اوولیتی و صونی برر اوچاق حالنده بولندیران بو آتشلرک یاغنی ده دنیا جه مشهور یقول تشکیل ایدهر . فقط یقول نامیه بلله دیکمز مایع ، طوبراق آلتدن چیچان مایک صافیت کسب اعش ، جوهری آتشی دیگر صفتک شکیلدر ، اصل مایع ایسه نفت دیدیمکی ماده در . نفت اکثر اهالی تک تصورالیه کی باکو زروسلرک اولندن صو کره کشف اولوغش برشی کلدیر . نفتی روسلردن اول آذربایجانلیر ، حتی ده اول اورالره کش اولان عربلرله ایرانلیرده یایلرلری ، غرب مورخلری ققاسیه نفتندن خبر ویرمش ، صغولر زماننده دخی باکو ده کی نفت قویورلی مستوفیلرک دفترلرده قید اولوغشدر . باکو اداره روحانیه مجلسک دفترخانه سنه محظوف یولان وثائقه نظراً وارداتی کندیسنه عا لد اونی اوزره شاه اسماعیل صغوی طرفدن «تازه یه» ذیلین تره ده مدقون شیخه بر قاج نفت قویوستک احسان ایدلیکی مسطوردر . اولیا جللی مرحوم یله سیاحتنامه سنده باکودن بحث ایدرک نفت قویورلی اوتوغامش ، حتی بو قویورلر حقدن بعض تفصیلا ده کیریشمشدر . اولیا جللی یه کوره نفت قویورلرده صیق صیق چیچان یاقینلرک اولنه کچک ایچون هر قویورک یانه بوبوک بر قوم تیه لری طویلاشمن ، یانغین ظهور ایدمه جان قویو قومه باصدریایر . بو صورله یانغینک توسعه مقدان ویریزمش .

اسکی باکولیر ، شهرک جنوب غریبسنده واقع نفتالان آدی موقعنده کی قویورلر ده نفت استحصالی ایله مشغول اولمشدر . شوراسی ده قیده شایاندیکر باکولیر یالکیز تفنک استحصالی ایله قالیایوب استیلا کتک ترویجی دخی دوشونملردر . بموصله نفتی تصفیه ایدهرک یقول حاله قویق ، بوکونکی کی طبع مکنه لری ایله لایارده استعمال کشف ایدمه مشلرسه ده ، بر نوع لایما شکنده اختراع ایدکلری «قارا چراغ» واسطه سیله تنویرات ایچون قولالغیشلردر .

قطران قینلنن نفت ایله طوبرا تک اختلاطندن حاصل اوله قریدیکلری بر ماده دخی «پترالهی» ذیلین آله ایله «دکا» موقنده مبدولیتله بشیر . بو ماده آسفالت یرنده قولانیه لری اولرک سقنی اورتمک یارار . مذکور ماده دن اسکی باکولیرده استفاده ایدهرک اولرک سقنی بوتکله صیوامشدر . باکو تاسکی زماندیر بی هم بر تجارت مرکز ی اولمشدر . باکو کیمیلری اسکی زمانارده آذرده ان ، ازری ، عشقباد لیجارلرته سیروسفر ایدهرک ایران

ایله تورانی بکدیکریه وصل ایدرلری . باکولیر یالکیز تراسیت نقلاتی ایله قالیایوب برلی منابع لری ده نقل ایدرلری . اوقت یله نفت باکو اخراجا تنک مهم بر قسمنی تشکیل ایدیوردی . فقط غرب بر یجیلدرک ظاهره ده نواع حصارندن غروم یولیان «آشوزون» یایم اطکتنک ساحل بوشده کی قوسمال اراضیده اولدیه قیتمی ضرورات حاصل اولویوردی . مستثنا صورته ده باکو حوالیسنده یشین زعفران اوزمانکی باکو اخراجا تنک کرانها مناعی تشکیل ایدیوردی . زعفرانه برابر «یویاق» ذیلین بر نواع نبات دخی کالیتی صورته ده باغرده یشین اوزوی ، انجیری ، قاقون قارپوزی دخی یانار طاعلری ، قطران آله لری مشعل غازلری ایله غرب بر تضاد تشکیل ایدهر .

صو کرده ن کیموی بویالر ظهور ایدهرک بونی نامیه اولدیرمش ، اکیله می بر چوق مشکلات وزجه منوط یولان زعفران حاصلاتی ده آرتلندجه آرتلشمدر . باکو تک ساحل بویالرنده کی قومانی باغرده یشین اوزوی ، انجیری ، قاقون قارپوزی دخی یانار طاعلری ، قطران آله لری مشعل غازلری ایله غرب بر تضاد تشکیل ایدهر .

اسکیدن شیریلرک اکثریسی کچیلک و تجارتله مشول ایکن کولولردن بر چوخی دخی دوه جیلک و سارابا نلرک توغل ایدرلری .

اسکی شهر یون شرق بلده لری کی ، کیریتلی ، چیچیتلی سوقاقلردن عبارت اولوب بر جامع ایله بر قاج عمله مسجدینه و «اورتولی بازار» ذیلین چارشویه مالکدر . جامع یارنده شمیدیکی حاله متروک مدرسه لری دخی وارددر .

باکو روسلرک اله کچدیکی وقت ۱۵-۲۰ ییک نفوس مالکدی . اهالیسی عامیه لره تورک و مسلمان اولوب بالکیز بر قاج ارنی عالمه می جوودی .

حالبو که شیدی باکو بو یوش ، ۳۰۰۰۰۰ نفوسی جامع بوبوک بر صناع و تجارت مرکز ی حالی آلازی بین الملل بر شهر اولمشدر .

معاصیرا کو حقدن کی تفصیلات صو کره به ارقبلدی . ۲۱ ایول ۱۳۳۴

اولو نورک

اجتماعیات

صنف مجادله لری

روسیده بولشه ویکزم نامی آلتنده ، اورمانی آلت اوست ایدن ، یاغما و یغنیله کچین ، بورژوا لری انجی اولومه لایق کورده ن نواع افراطیجی سوسیا لیستلر زهره می میدانه چیچنه ، هر کشتی بر قورقو آلدی . نخلدن ، آشانای عوام طبعه سندن و عسکردن عبارت اولان بولشه ویکلرک بو عصیان حرکتی ، اداره ادعای سوسیا لیستلک بو حربه بویک بر ظفر احراز ایده جکی اعدا لرنه قوت ویردیدی . بو حرکت قارشو تونل مکنلرده بر اندیشه کورد .

لویز. سوسیالیزم جریانك، برسیالیزم كیندیكه موقت قازاندی بر دورده، عمله و خلق كینلریك بولشویكیكل کی بركون جبروشده صایه لردن احتراز این حكومتار، درلو درلو واسطه لك، تلقین چاره لریله عمله اوزرنده، بر اضابطا یانعه، عوام طبقه لری ده تسكین ایدیجی تشكیلاتلره آوونده چالیشورلر.

حالبوكه اجتاعی تبدیلاترك، قانی اخلاطارك، درلو جریانلر، ناملر آلتنده وقوعه كان عمله و عوام عینالریك میقویباری، بوكتهلر ایچنده ظهور ایتم اولنر آتیجی بو میقرورلرك ناپولسانه مساعد بر ساحه تشكیل ایدر. بناء وقایه ایدیجی تدبیرلری، حرکته كان، ووروب قیران بو كتهلر خارچنده، باشقه عالملرك یدیمنده ارامق ایجاب ایدر. بوعملار بالذات بورژوازی صنی، دهادروغوسی، یوصفه منسوب اولان منفكرلردر. هر درلو جریانلرك منبی اوراسی اولدنی ایچون، اضابطای تدبیرلری اوردان طبقه باشلایدیر.

كیفیت خلق و عمله كتهلرله اوقدرارجه حساسیت یوقدر. اولنرك كوزی اوكنده بر چوق حادثلر اولور، اقتصادی، اجتاعی احتلال وقوعه كلیرده نه عمله لك رومی، نه ده خلك شعوری یولردن متأثر اولماز.

اقتصادی حیانه حصوله كان بو نحوهار، یكی شرط اولزون مدت دوام ایتمیدرك تأثیرلری كیفیت طبقه لرده ده دوبولمه باشلاسین. بر چوق ملنرك، ترقیلرینه مانع اولان بر طرز اداره یی سته لرحه بلا اعتراض قبول اتمه لریده بوكه مثاللر. اقتصادیات وادستنده اولدقه ایلیلریش ملنلر اولوركه اوزون مدت، اسکی اقتصادیات مؤسسه لری اوزرنه استناد این بر طرز سیاسی واداریه راضی اولورلر. مثلا انكازره و آلتانیاعینی درجه ده بویوك سرمایه و بویوك صنایع مملكتلری اولدنی حاله اداره سیاستلری یوسوون باشقه در.

بر قسم خلق تصییق این، سفاته، ضرورته دوجار این، بر طراف جات شرطلریك یالكرموجود اولسی بو صنی دیگر مرفه صنفلر علیه صعیان و مجادله یی سوق ایچون کافی بر تحریك تشكیل ایتم. یوتراط، اول متأثر صنف طرفین ایجه یو پولایی، و واضح بر ضرورته ادراك ایدلیدیر. كته لك شعورینه قدر نفوذ ایتمدن اقتصادی و اجتاعی تأثیرلر برر سابق اولماز. بناء علیه صوك ستملرده، «سیاست اجتاعیه مسئله لری» بر عمله صنی، علیلر، قعیرلر، چوجوقلر، اختیارلر الخ. موجود اولدنی ایچون ظهور اتمه مشدر. بو موجودیت اومشله لك ظهوریه لازمدر، فقط کافی دككدر. بر یوزنده عمله كتهلری اولدنی ایچون سوسیالیزم نظریلری چیقه مشدر. بونظریلری میدانه چقازان، عمله لریومسز بره ألم واضطراب چكیمکی اوركته و اولنری بوتاقسام ثروته قارنی ععیانه سوق این (بورژوا) لردر. بورژووالر، بر قسم خلك، سفاتلرینی دیورومقله

غیر اداری بر صورتده كندی ضررینه، كندی اولومه چالیشمش اولور؛ كندی علیه مدھش برسلح حاضرلور. بیامان دشمنی تربیه اتمك کی تجیع بر وظیفه لك ایلمی بورژووازیه اصابت ایتمی. مثالی روسیه.

بونك سنی (قارل ماركس) ه نظرا، بور. ژووازیك، كرك آریستوقراسی به كرك بورژووازیك، متافى صنایع انكشافه مانع اولان كوچوك برقمسه، و پوتون اجنی مملكتلرك بورژووازیسه قارشی آجیدنی مجادله در. بورژووازیلر بو مجادله یی صرف كندی قوتلریله باشه چقارمه چقلرندن قورقارقی عمله طافته، مراجعت ایدیورلر، و اوتدن معاونت ایستیهرك، سیاسی، ایشاره صالدریورلر. بناء علیه بورژووالر، كندی عرفانلری علیه و بریورن یعنی اوله برسلح و بریوركه نهایت كندی علیه چوریورلر. روسیه ده چارلق آریستوقراسیمنه و بر قسم زراعی، صنایعی بورژووالره قارشی اصل بورژووالر طرفین مجادله یی، قوتی اولق ایچون عمله، كویلی و عسكرك قاریشدرلری. درلو اول عمله، بورژووازی طرفین ععیان و اخلاط تربیسی كوردی. یعنی سلحله چار دوریلدی.

بورژووازی اولدرلری. اساساً عمله لك كور كوریه اطاعت ایديوب مقدس طانیدنی (سوسیالیزم) و بوكا بكمزین پوتون نظریلر، عمله كتهلری ایچندن دوغماز. بومجدله یی فلسوفلرك، اقتصادیاچیلرك، اجتاعیاچیلرك، منكره سندن چقار. هیچ بر مملكتك سوسیالیست فرقه لری پروغراملرنده بر كله بولونامرك بر چوق عاللرك مساعیمك معصوی اولاسین. بك آراستلارلر بر طرف ایدیله جك اولورسه، صوك عصرده سوسیالیزمك شاهدلری اول امرده متفكرلر، عاللر و آتیجی ایكنجی درجه ده بولتیقه چیلردر. بو بویوك مرشدلر ایچنده سن سیبون، فوری، اودن، لوی بلان، بلانکی، لاسال، ماركس، آنكل الخ کی متفكرلر كوروزر. بونكله هپی بورژووالر، بویوك سوسیالیستلر مایانده ایشكیمك (نیو غرافقتن) نیشیش بر (برودون) وادرد.

صوك ستملرده عمله ایشارنده بویوك رول اونیایان خطیبار ایچنده یله اسکی بورژووالر اكثریتی تشكیل ایدر. عمله صنفه منسوب خطیبار اوفاق استنادلر عیارندر. كوچوك بورژووالر، زراع، اصاف، دكانجی و سائر صنفندن كان سوسیالیستلرده بك آزدر. عمومیت اعتباریه بو كیبار عمله حركتلری سیرجی و مرفائی صنفیه اوزاندن سیر ایدرلر. فقط عمله اداره سی هیچ درعه ده ایتمز. بورژووالرك عمله مدرلری بشدرن صنی یالكمز متفكرلردر. عملهدن یتیش آله باشلری ایله منفكر بورژووا صنفندن كان رؤسا آراسته مهر فرقلر وادرد. سوسیالیزم، بورژووازی صنفك متفانه معایر اولقله برابر بورژووالندن سوسیالیستلر آراسته كین، منفكرلر یوكسك منكره صاحباریدر و كندی منفعتلری

ترك ایدرلر. عمله لكین یتیشلر ایسه اكثریتله كندی منفعتلری كوزمترلر.

بورژووازی عامللریك بو صورتله سوزولورك یاواش یاواش عمله طرفه كیمسی و فرقه صورتده كیت كیده یو یومسی یكی بر ستملده میدانه چقارمشدر. عمله فرقه لریه كین بورژووالرك عددی چوغلدقه ایکی صنف آراسته بر تسویه حصوله كلری؛ یعنی بورژووازی كندی حتمسز لقی كیت كیده ده افاصله اوكره نه رك اقتصادی و اجتاعی امتیازلرین صرف نظر ایدر و عمله جهته قچانلر چوغلایسه، مستقبل سوسیالیست بر دونك اساسلری كینلیمكندن قوزولش اولیور؛ بناء علیه صنفلر آراسته كین مجادله ده حل ایلمش اولور. بوروتله عمله فرقه لریه كین بورژووالر تك توك قچانلردن عبارتدی در، یوقه پوتون بورژووازی صنفی ارقه لردن سورو. كله بهك مرشدلریدر. ایكیجی شوقبول ایدیله یسه عمله لك جر و سكون ایله اجتاعی مسئله لك حلنه انتظار اعیسی كلدر؛ صفا مجادله لریه كیریشمه سینه لزوم یوقدر.

هر حاله ده، حل اولدقه شكل بر ستملدر. یالكمز حقیق اولان برشی واركه اوده عمله، خلق كتهلریك آلقلری وضعته اجرائی تأثیر ایتمیلرك و سیاست اجتاعیه، سوسیالیزم الخ. مسئله لریك استقامتی سالم بر جهته دوعری دوزنه لك ایچون دوعریند دوعری به كتهلره مراجعت ییوه در. پوتون اجتاعی و اقتصادی عیارلرك، صعیانرك، عمومیتلر كلرك منبی اولان متفكر صنفك تلقیلری، سوزلری، یازیلری تنظیم اتمك ایجاب ایدیور.

نیم الدین صادره

اساتیت

املازمك اصلاحي

— ۴ —

ایکی سیستم آراسته كی برشل رفتی فیدلر یوندن اولکی مقاله لرده املازمك همین عمایله صائسز بر «هركه ترسیه دوری له باشلا دینی، یاواش یاواش صائیلر چوغلارلق عربی و زرتنره امتثال» «قلیه دوری» نه انتقال ایتمكی، بو دور برای عصر طرفنده تأسیس ایدر کی اولدقن صوكر ا بونده نهات ایدیله رك و زرتنرك قیصا حرکری حازر مجله لریه صاكت مقامنده مد حرقلرین برتلك استمعانه باشلا دینی، كله نهاتلرنده كی تقیل فتهلر (ه) ایله اشارت ایدیله رك قلیشه لره داها خصوصی بر دامغا وورولقدن صوكر صولك زمانلرده بو قالیبك قیلدینی، فقط هنوز بر چوق حرقلرینك اسکی قلیشه لره تطبیقاً بعضی كله لری باز مقده اولدینی كورمش ایدك. قلیشه اصولی لسانزه و آلفه منه لك زیاده مطابق اولان املا سیستمی ایدی. كتاب لسانزه، شعر و نثریزده، علمی و فنی اصطلاحانزه ده هپ عریجه